GÓRY IZERSKIE

Skala 1:75 000

WYDANIE DRUGIE

Legenda	Legenda
Granice państw / State frontiers	Státní hranice / Staatsgrenzen
Granice obszaru konwencji turystycznej / Limits of the tourist agreement area	Hranice území turistické konvence / Grenze von Fremdenverkehrsabkommengebiet
Granice Karkonoskiego Parku Narodowego / Boundaries of the Karkonoski National Park	Hranice Krkonošského národního parku / Grenze von Karkonoski Nationalpark
Koleje / Railways	Železnice / Eisenbahnen
Drogi główne / Principal roads	Hlavní silnice / Hauptstrassen
Drogi drugorzędne / Secondary roads	Vedlejší silnice / Nebenstrassen
Drogi inne / Other roads	Ostatní cesty / Andere Strassen
Ścieżki / Footpaths	Stezky / Fusswege
Przystanki PKS / PKS bus-stops	Zastávky PKS / Autobus-Haltestellen PKS
Stacje benzynowe / Filling stations	Benzinové čerpací stanice / Tankstellen
Stacje obsługi samochodów / Service-stations	Autoservisní služba / Autoreparatur
Hotele, motele / Hotels, Motels	Hotely, Motely / Hotels, Motels
Campingi, pola biwakowe / Campings, camping sites	Kempinky, místa pro taboření / Campings, Biwakplätze
Schroniska i domy wycieczkowe PTTK / PTTK mountain huts and rest houses	Turistické chaty a výletní domy PTTK / Touristenhotels und Wanderherbergen von PTTK
Schroniska młodzieżowe / Youth hostels	Turistické chaty pro mládež / Jugendherbergen
Stacje turystyczne PTTK / PTTK tourist stations	Turistické stanice PTTK / PTTK Raststätten
Baseny kąpielowe / Swimming pools	Plovárny / Schwimmbäder
Restauracje, bary, gospody / Restaurants, quick service counters, inns	Restaurace, bary, hostince / Restaurants, Imbiss-Stuben, Gasthäuser
Poczty / Post offices	Poštovní úřady / Postämter
Kościoły, kaplice zabytkowe / Historical churches and chapels	Památné kostely a kaple / Historische Kirchen und Kapellen
Zamki / Castles	Hrady / Schlösser
Inne zabytki architektury / Other relics of architecture	Jiné architektonické památky / Andere historische Baudenkmäler
Ruiny / Ruins	Zříceniny / Ruinen
Muzea / Museums	Musea / Museen
Miejsca martyrologii / Martyrdom sites	Místa martyrologie / Martyriumsstätten
Kamieniołomy / Quarries	Kamenolomy / Steinbrüche
Samotne skały / Single rocks	Jednotlivé skály / Einzelstehende Felsen
Drzewa zabytkowe / Monumental trees	Památkové stromy / Langjährige Bäume
Jaskinie / Caves	Jeskyně / Höhlen
Lasy / Forests	Lesy / Wälder
Szlaki turystyczne / Tourist routes	Turistické cesty / Wanderrouten
Drogowe przejścia graniczne / Road frontier crossings	Silniční hraniční přechody / Grenzübergangsstellen für Wagenverkehr
Drogowe przejścia graniczne tylko dla obywateli: Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Polski, Rumunii, Węgier, ZSRR / Road frontier crossings only for citizens of: Bulgaria, Czechoslovakia, GDR, Poland, Romania, Hungary, USSR	Silniční hraniční přechody jsou pouze pro občany: Bulharska, ČSSR, NDR, Polska, Rumunska, Maďarska, SSSR / Grenzübergangsstellen für Wagenverkehr nur für Staatsangehörige: Bulgariens, der Tschechoslowakei, der DDR, Polens, Rumäniens, Ungarns, der Sowjetunion (Ud SSR)
Drogowe przejścia graniczne tylko dla obywateli Polski i NRD / Road frontier crossings only for citizens of Poland and GDR	Silniční hraniční přechody jsou pouze pro občany: Polska a NDR / Grenzübergangsstellen für Wagenverkehr nur für Staatsangehörige Polens und der DDR

Redaktor Zofia Awłasewicz
Redaktor techniczny Hanna Woźniak

Treść turystyczną opracowano na podstawie materiałów Marka Staffa

PAŃSTWOWE PRZEDSIĘBIORSTWO WYDAWNICTW KARTOGRAFICZNYCH
WARSZAWA 1974

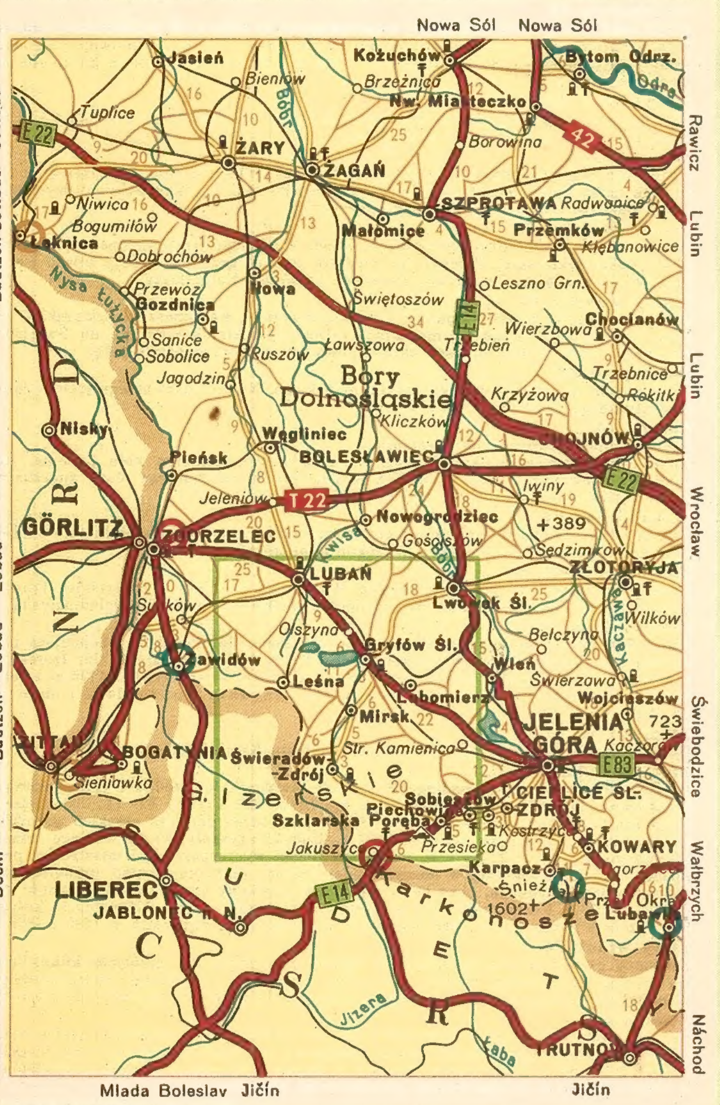

Druk PPWK-W-wa, Solec 18. Zam. 4294/85/B/74-17.XII.73-X-11746-20210 egz. W-8

Opracowanie Państwowego Przedsiębiorstwa Wydawnictw Kartograficznych-Warszawa

Cena zł 10.-

PAŃSTWOWE PRZEDSIĘBIORSTWO WYDAWNICTW KARTOGRAFICZNYCH
WARSZAWA 1974

GÓRY IZERSKIE

Jest to najdalej na zachód wysunięty masyw górski Sudetów w granicach Polski. Od północy Góry Izerskie przechodzą w obszerne Pogórze Izerskie, na wschodzie graniczą z Kotliną Jeleniogórską a od pd.-wsch. z Karkonoszami wzdłuż doliny Kamiennej aż po Przełęcz Szklarską. Większa część Gór Izerskich, a mianowicie grzbiety: Średni i Walońskí, znajduje się na terenie Czechosłowacji. Po polskiej stronie znajdują się dwa wyraźnie wyodrębnione pasma o równoleżnikowym przebiegu: północne — Grzbiet Kamienicki i południowe — Wysoki Grzbiet, który tylko w połowie należy do Polski. Oba te pasma są rozdzielone podłużnym Obniżeniem Świeradowa przez które płynie Kwisa.

Wysoki Grzbiet po polskiej stronie zaczyna się kulminacją Smreka (1123 m n.p.m.) stromo wznoszącą się nad Czerniawą-Zdrojem i przebiega dość wyrównaną wierzchowiną aż do Wysokiego Kamienia (1058 m). W połowie długości od najwyższej Wysokiej Kopy (1126 m), oddziela się na pd.-wsch. szerokie, rozczłonkowane ramię schodzące aż na Przełęcz Szklarską (886 m), stanowiącą granicę z Karkonoszami. Natomiast zasadniczy grzbiet od Wysokiego Kamienia skręca ku pn.-wsch. i stopniowo opadając kończy się kulminacją Zbójeckich Skał (686 m) nad Piechowicami.

Grzbiet Kamienicki przebiega równolegle na północ od Wysokiego Grzbietu, oddzielony od niego dolinami Kwisy i Małej Kamiennej. Ciągnie się od doliny Kwisy na zachodzie po Zimną Przełęcz (525 m) na pn.-wsch. Najwyższy szczyt Kamienica (973 m) wznosi się mniej więcej w połowie długości całego grzbietu. Północne zbocza Grzbietu Kamienickiego są dość rozczłonkowane bocznymi ramionami, które łagodnie przechodzą w obszerne Pogórze Izerskie.

Pd.-zach. zbocza Wysokiego Grzbietu odwadnia graniczna Izera — dopływ Łaby, natomiast pozostałą część Wysokiego Grzbietu i Grzbietu Kamienickiego odwadniają dopływy Bobru: Kwisa i Kamienna z Małą Kamienną.

Góry Izerskie zbudowane są z granitów i gnejsów, często silnie zmetamorfizowanych. Oba grzbiety mają charakter silnie wypiętrzonych wałów o wyrównanych, obszernych wierzchowinach, z których wyrasta szereg słabo zaznaczonych kulminacji szczytowych. Charakterystyczne dla krajobrazu Gór Izerskich są licznie występujące skałki, zwłaszcza w środkowej części Wysokiego Grzbietu, który ma miejscami charakter skalnego grzebienia.

Szata roślinna Gór Izerskich jest mało zróżnicowana. Stanowi ją w większości sztucznie wprowadzona monokultura świerka, jedynie w partiach szczytowych na spłaszczonej wierzchowinie i w dolinie Izery występują liczne płaty torfowisk wysokich.

POGÓRZE IZERSKIE

Na północ od Gór Izerskich pomiędzy Nysą Łużycką na zachodzie i Bobrem na wschodzie rozciąga się Pogórze Izerskie podzielone doliną Kwisy na dwie zasadnicze części — zachodnią i wschodnią. Zachodnia część Pogórza należała etnicznie do Łużyc, co jest do dzisiaj widoczne m.in. w budownictwie (domy ryglowe). Zachodnie krańce Pogórza zajmuje Dolina Nysy Łużyckiej. Bardziej na wsch. wzdłuż granicy państwowej znajduje się Przedgórze Gór Izerskich, które ku północy przechodzi w pasmo Wzgórz Działoszyńskich (poza mapą). Na pd.-zach. od Lubania w widłach Siekierki i Kwisy rozciągają się Wzgórza Zalipiańskie. Bardziej na pd.-wsch. pomiędzy Wysokim Grzbietem a doliną Kwisy rozpościera się Przedgórze Izerskie z kulminacją Wojkowa (502 m). Na wsch. oddzielone Kotliną Mirską u stóp Grzbietu Kamienickiego rozciąga się Przedgórze Rębiszowskie przechodzące na wsch. w Obniżenie Starej Kamienicy należące już do Kotliny Jeleniogórskiej. Równolegle do Przedgórza Rębiszowskiego, bardziej na pn. od niego rozciągają się Wzniesienia Radoniowskie i jeszcze bardziej ku pn. Wzgórza Radomickie oddzielone Obniżeniem Lubomierza. Wreszcie najbardziej na pn. znajdują się Wzniesienia Gradowskie opadające ku Niecce Lwóweckiej.

Pogórze Izerskie zbudowane jest w przeważającej części z gnejsów, granitognejsów, szarogłazów i łupków łyszczykowych. Doliny i kotliny wypełnione są osadami mioceńskimi, spod których wystają bazaltowe stożki wulkaniczne. Charakterystyczne dla obszaru Pogórza Izerskiego są jeziora zaporowe znajdujące się na Kwisie (Leśniańskie i Złotnickie) i na Bobrze (Pilchowickie — poza mapą), które w takim zgrupowaniu nie występują nigdzie więcej w Sudetach. Stosunkowo duże powierzchnie tych jezior o urozmaiconej linii brzegowej, położone w pięknym podgórskim terenie, stanowią dużą atrakcję krajoznawczą. W licznych ośrodkach wypoczynkowych nad ich brzegami grupuje się większość ruchu turystycznego i wczasowego na Pogórzu Izerskim.

REZERWATY PRZYRODY

„Krokusy w Górzyńcu"
Rezerwat ścisły, florystyczny utworzony w 1962 r. na obsz. 3,9 ha obejmujący obszar rzadkiego lasu mieszanego, w którym występuje jedyne w Sudetach naturalne stanowisko krokusa — szafrana. Niedostępny dla turystów.

„Torfowisko Izerskie"
Rezerwat ścisły, florystyczny utworzony w 1969 r. na obsz. 44,7 ha obejmujący teren torfowiska wysokiego w dolinie Izery na Izerskiej Hali obok nieistniejącej wsi Izery. Obszar torfowiska porasta kosodrzewina. Niedostępny dla turystów.

INFORMATOR TURYSTYCZNY

Barcinek D5
Bar.
Wieś nad Kamienicą. Kościół Św. Michała późnogotycki, przebudowany na renesansowy w pocz. XVI w. i ok. 1600 r. rozbudowany z dodaniem empor. Wyposażenie wnętrza renesansowe i barokowe m.in. nagrobki rycerskie. Barokowa oficyna dworska z XVIII w. z kamiennym kartuszem herbowym. Na cmentarzu płyta upamiętniająca zamordowanych w czasie wojny.

Białe Skały F4
Grupa granitowych skał wznosząca się nad stacją PKP w Szklarskiej Porębie Górnej w postaci zwartego masywu podzielonego szczelinami na baszty i wieże. W skałkach liczne kociołki wietrzeniowe.

Biedrzychowice B3
Poczta, ośrodek zdrowia, bar.
Stara wieś założona w XIII w. Barokowy kościół Św. Antoniego wzniesiony w l. 1654—56 jako tzw. kościół graniczny dla ewangelików, przebudowany w poł. XVIII w. Zespół pałacowy (obecnie szkoła rolnicza) z okazałym pałacem renesansowym z 2 poł. XVI w. przebudowany i rozbudowany gruntownie na barokowy ok. 1730 r. i ponownie w 1890 r. Bogato dekorowany kamienny portal renesansowy. Całość otacza rozległy park. Pałac stanowił w pocz. XVIII w. własność Augusta II Mocnego. We wsi murowany dom nr 40 z 1726 r. przebudowany w pocz. XX w.

Bobrowe Skały E5
Okazała granitognejsowa grupa skalna o wys. ok. 30 m w postaci grzebienia złożonego ze skalnych wież wznosząca się na krańcu Grzbietu Kamienickiego nad Zimną Przełęczą (525 m). Dobry punkt widokowy.

Chmieleń D4
Wieś na Przedgórzu Rębiszowskim. Wieża gotyckiego kościoła Św. Mikołaja z XV w. przebudowanego w 1705 i 1864 r.

Czarna Góra F4
Szczyt (965 m) w Wysokim Grzbiecie Gór Izerskich nad Szklarską Porębą stanowiący dobry punkt widokowy na Karkonosze. Na szczycie malownicze skałki hornfelsowe „Słoneczna" i „Dzwonnica" i nieco na zach. „Kozie Skały".

Czarna Topiel F5
Naturalna niecka kilkumetrowej głębokości o średnicy ok. 20 m, w granitowym łożysku Kamiennej poniżej osiedla Szklarka (Szklarska Poręba). Na krawędzi niecki marmity. Odcinek od Czarnej Topieli do ujścia Szklarki stanowi malowniczy przełom Kamiennej, płynącej ciasnym wąwozem wśród licznych skałek o kształtach wież m.in. na prawym brzegu: „Okap" i „Ptak", na lewym brzegu „Baszty" i „Grób Karkonosza". Miejscami baszty skalne tworzą dłuższe mury skalne.

Czartowskie Skały D4
Wzniesienie (475 m) na Przedgórzu Rębiszowskim, którego szczyt pokrywają skałki. Dobry punkt widokowy na Góry Izerskie.

Czerniawa-Zdrój DE1, 2
Poczta, restauracja, kawiarnia.
Niewielkie uzdrowisko (obecnie dzielnica Świeradowa-Zdroju) ładnie położone w głębokiej, zalesionej dolinie u stóp Stogu Izerskiego i Smreka. Podstawę leczenia stanowią źródła szczawy żelazisto-ziemnej „Zdrój Jana". W uzdrowisku leczy się choroby dróg oddechowych, układu krążenia, gościec i choroby kobiece. Czerniawa ma przede wszystkim charakter uzdrowiska dziecięcego leczącego choroby dróg oddechowych. W dolnej, starszej części miejscowości wznosi się murowany dom nr 12 z 1765 r. przebudowany w XIX/XX w. W l. 1785—87 w okolicy Czerniawy czynna była kopalnia rud kobaltu.

Czocha BC2
Malowniczy zamek pięknie położony na granitowej skale nad brzegiem zaporowego Jeziora Leśniańskiego. Zamek wzmiankowany w 1329 r. jako własność ks. Henryka jaworskiego tworzył wówczas wraz z sąsiednimi tzw. okręg Kwisy. W 1346 r. zamek przeszedł do Czech i stał się siedzibą rodów rycerskich. W XVI w. zamek znacznie przebudowany. W 1793 r. budowlę zniszczył pożar. Na pocz. XX w. został odbudowany z daleko posuniętą rekonstrukcją, która zatarła pierwotny układ. Z dawnego zamku zachowała się tylko okrągła wieża i fragmenty murów. Obecnie w zamku mieści się dom wypoczynkowy.

Giebułtów CD2
Poczta, ośrodek zdrowia, restauracja.
Duża, uprzemysłowiona wieś (zakł. przemysłu włókienniczego) powstała w pocz. XV w. na Przedgórzu Izerskim. We wsi duży poewangelicki kościół Św. Michała tzw. graniczny, pierwotny z 1508 r., przebudowany gruntownie na barokowy w pocz. XVIII w. (wieża). Wewnątrz polichromowane sklepienie i renesansowy kamienny nagrobek. W dawnym pałacu barokowo-klasycystycznym z 1760 r. przebudowanym w XIX/XX w. mieści się dom wczasowy. Przy pałacu taras z dwoma basztami. W czasie wojny mieścił się tu podobóz kobiecy — filia Gross-Rosen, której więźniarki pracowały w miejscowych zakładach.

Gierczyn DE3
Klub-kawiarnia.
Wieś u podnóża Grzbietu Kamienickiego stanowiąca w pocz. XVI w. znaczny ośrodek górniczy związany z miejscowymi złożami rud cyny, które eksploatowali górnicy z czeskiego Jachymova. Wydobycie i wytop cyny prowadzono w Gierczynie do pocz. XIX w. W okolicy wsi zachowały się ślady dawnych wyrobisk i sztolni. We wsi kościół MB Wspomożycielki z 1604 r. z wyposażeniem renesansowym i barokowym oraz poewangelicki kościół z 2 poł. XVIII w.

Golejów BC5
Wieś na Wzgórzach Radomickich. Barokowy kościół Św. Św. Feliksa i Adaukta z 1784 r. przebudowany w 1843 r. Wyposażenie wnętrza barokowe. W dolnej części wsi ślady grodziska z X—XII w. Obok 2 krzyże pokutne.

Grabiszyce C1
Ośrodek zdrowia.
Długa, luźno zabudowana wieś łańcuchowa na Przedgórzu Izerskim w dolinie Grabiszówki. W Grabiszycach Średnich znajduje się późnobarokowy kościół Św. Antoniego z 2 poł. XVIII w., dawny dwór barokowy z 2 poł. XVIII w. przebudowany w pocz. XX w. i murowany dom nr 40 z 1819 r. przebudowany w pocz. XX w.

Grudza D4
Wieś na Przedgórzu Rębiszowskim. Poewangelicki kościół z końca XV w. przebudowany na barokowy z dodaniem wieży w l. 1765—68.

Gryf C3
Malownicze ruiny zamku na szczycie bazaltowego wzniesienia (462 m) w Kotlinie Mirska. Pierwotnie istniał tu w XII w. gród, wzmiankowany w 1242 r. W 2 poł. XIII w. książęta śląscy wznieśli tu nowy, bezwieżowy, kamienny zamek wchodzący w skład tzw. okręgu Kwisy. Po wygaśnięciu linii Piastów świdnicko-jaworskich zamek przeszedł w posiadanie królów czeskich. Od 1399 r. właścicielami zamku zostali Schaffgotschowie. W 1546 r. zamek rozbudowano i ufortyfikowano. Powstał wtedy dwuszczytowy budynek mieszkalny i kaplica o wczesnorenesansowych formach zdobniczych a także zamek średni i dolny. Zamek był bogato zdobiony dekoracją sgraffitową. Został zdobyty w 1641 r. przez Szwedów, którzy odbudowali go dodając bramę wjazdową z potrójnymi wrotami. W 1778 r. Prusacy zamienili zamek w twierdzę dobudowując fortyfikacje ziemne. W 1799 r. w związku z budową folwarku u stóp góry zamkowej przystąpiono do częściowej rozbiórki zamku na materiał budowlany. Od tego czasu pozostaje w ruinie.

Gryfów Śląski BC3
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, szpital, kino, kluby, stadion sportowy, basen kąp., stacja benzynowa, restauracje, bary. Hotel „Miejski" kat. III, ul. Armii Czerwonej 32, tel. 353, 39 miejsc. Schronisko młodzieżowe w Szkole Podst. nr 2, ul. Armii Czerwonej 14, tel. 269, czynne VII—VIII, 45 miejsc.
Miasto (ok. 6,6 tys. mieszkańców) nad Kwisą o rozwiniętym przemyśle włókienniczo-odzieżowym, drzewnym i chemicznym, wzmiankowane już w 1249 r. jako osada położona na skrzyżowaniu szlaków handlowych. Prawa miejskie uzyskał Gryfów w poł. XIV w. od ks. świdnicko-jaworskiego Bolka I. W 1 poł. XV w. stał się miastem prywatnym. W XVI i XVII w. nastąpił rozwój miasta związany z produkcją i handlem płótnem. Dalszy rozwój miał miejsce w XVII w. po wojnie 30-letniej (1618—1648), kiedy to Gryfów stał się ośrodkiem przemysłu tkackiego dla całego Pogórza Izerskiego. Miasto zachowało średniowieczny układ urbanistyczny i szereg cennych zabytków. Gotycki kościół Św. Jadwigi z XV-wiecznym prezbiterium, rozbudowany na trzynawową halę w l. 1542—46 z wieżą z 1545 r. Przy kościele renesansowa kaplica grobowa Schaffgotschów z 1545 r. z kamiennymi nagrobkami. Kościół odbudowano po pożarze w l. 1604—12 i przebudowano w 1630 r. i w końcu XVIII w. Wewnątrz zachowały się sklepienia sieciowe z dekoracją sgraffitową. Kościół cmentarny Św. Wawrzyńca, renesansowy z 1560 r., odbudowany po pożarze w 1601 r. i przebudowany w poł. XIX w. W rynku renesansowy ratusz z 1524 r. rozbudowany w l. 1551—81, z wieżą z 1620 r., przebudowany na późnobarokowy w poł. XVIII w. z żelbetową wieżą nadbudowaną w 1930 r. Prawie cała zabudowa miasta jest zabytkowa. Do najcenniejszych należą domy wokół rynku z zachowanymi częściowo podcieniami i portalami; m.in. nr 4 z 1593 r., przebudowany w 1716 r.; nr 12, 13, 33 i 34 z XVI w. przebudowane w XVIII i XX w. Przy ul. Bieruta 9 dom z 1698 r., przebudowany w 1737 r.; ul. Sanatoryjnej 12 i 13 z XVI w. przebudowane w XVIII/XIX w. i nr 10 z XVII w. przebudowany w 1733 r., z oficyną z krużgankami. Wokół miasta zachowały się pozostałości obwarowań miejskich z XV—XVI w.

Grzybowiec F5
Najwyższe wzniesienie (751 m) zachodniej części Przedgórza Karkonoszy. Na polanie pod szczytem dawne schronisko — obecnie dom kolonijny.

Guzek D5
Duża skała gnejsowa o wys. ok. 20 m u ujścia Kamieniczki do Kamienicy w Starej Kamienicy.

Izerskie Garby F3
Łagodna kulminacja (1088) w Wysokim Grzbiecie zbudowana z kwarcu eksploatowanego od średniowiecza. Obecnie w olbrzymich kamieniołomach (najwyżej położonych w Polsce) wydobywa się kwarc na potrzeby przemysłu ceramicznego i hutniczego.

Jagniątków F5
Poczta, bar, camping WZGS, III kat., czynny VI—IX, basen kąp., muzeum G. Hauptmanna.
Malownicza miejscowość wczasowa w dolinie Wrzosówki i jej dopływów Sopotu i Brocza (obecnie w granicach miasta Sobieszów). Założona przez czeskich protestantów w XVII w. W Górnym Jagniątkowie dom (obecnie dom kolonijny „Warszawianka") wybitnego niemieckiego pisarza Gerharta Hauptmanna — laureata nagrody Nobla w 1912 r. — w którym pisarz zmarł w 1946 r. W hallu domu małe muzeum poświęcone jego twórczości. Ponadto w Jagniątkowie znajdują się domy wczasowe FWP i liczne zakładowe ośrodki wypoczynkowe i kolonijne.

Jakuszyce F3
PZMot. Delegatura Graniczna, hotel-restauracja „Gospoda Graniczna" kat. IV, tel. Szklarska Poręba 24-03, 17 miejsc, pole biwakowe.
Niewielka miejscowość (dzielnica Szklarskiej Poręby) znana z doskonałych warunków śniegowych, na Przełęczy Szklarskiej (886 m). Uczęszczane drogowe przejście graniczne.

Jezioro Leśniańskie BC2
Piękne jezioro zaporowe na Kwisie o bardzo urozmaiconej linii brzegowej, mające 1,4 km² pow. i gromadzące 15 mln m³ wody. Jezioro powstało w 1907 r. po zbudowaniu kamiennej zapory o wys. 30 m. Wzdłuż brzegów jeziora rozlokowane są dobrze zagospodarowane ośrodki wypoczynkowe zakładów pracy (niektóre ogólnodostępne) z plażami, przystaniami i wypożyczalniami sprzętu sportowego. W ośrodkach są zakłady gastronomiczne. Po jeziorze kursuje statek spacerowy.

Jezioro Złotnickie BC2, 3
Camping przy ośrodku wypoczynkowym elektrowni „Turów" kat. I, tel. Leśna 392, czynny VI—IX, 200 miejsc.
Jezioro zaporowe na Kwisie o dł. ok. 7 km i pow. 1,2 km². Pojemność jeziora wynosi 11 mln m³ wody. W 1924 r. zbudowano tu zaporę o wys. 23 m z niewielką elektrownią. Wzdłuż brzegów jeziora znajdują się ośrodki wypoczynkowe różnych zakładów pracy.

Kamienica E3
Najwyższy szczyt (973 m) w Grzbiecie Kamienickim w postaci szerokiej, zalesionej kopuły. Na zach. zboczu, poniżej szczytu wznoszą się ładne skałki granitognejsowe „Rysianki" i niżej skałka „Zameczysko".

Kopaniec E5
Wieś łańcuchowa na północnych zboczach Grzbietu Kamienickiego. Późnogotycki kościół Św. Antoniego z XV/XVI w. przebudowany na barokowy w XVIII w. Obok na cmentarzu kaplica grobowa z XVIII w. We wsi barokowy pałac z ok. 1730 r. zniekształcony późniejszymi przebudowami. Pałac otacza park.

Kościelniki AB2
Bar.
Długa, luźno zabudowana wieś łańcuchowa nad Kwisą. W Kościelnikach Średnich znajduje się nieużytkowany kościół NPM, późnoromański, zbudowany przed 1335 r. z wieżą z XV w., przebudowany w XVIII w. W prezbiterium gotyckie sklepienie krzyżowe a w nawie drewniany strop. Obok kościół poewangelicki obecnie parafialny barokowy z XVIII w., przebudowany w pocz. XX w. W Kościelnikach Dolnych dwór z XVIII/XIX w. otoczony zabytkowym parkiem.

Krobica DE2
Schronisko młodzieżowe w Szkole Podst., tel. Świeradów-Zdrój 450, czynne VII—VIII, 44 miejsca.
Uprzemysłowiona wieś nad Kwisą u stóp Grzbietu Kamienickiego. W XVI w. w okolicy wsi prowadzono poszukiwania i wydobycie niewielkich ilości rud cyny, co miało związek z pracami górniczymi w pobliskim Gierczynie. Obecnie eksploatuje się w Gierczynie kamieniołom łupków serycytowych, które są przerabiane w miejscowym zakładzie. Istnieją także we wsi Zakłady Płyt Paździerzowych.

Kromnów E5
Długa wieś łańcuchowa zabudowaniami sięgająca po Zimną Przełęcz. Kościół Św. Jerzego z XVI w. o tradycjach późnogotyckich. W górnej części wsi przy zagrodach nr 51, 81, 91 rosną stare lipy — pomniki przyrody o obwodzie ok. 4,0 m.

Krucze Skały F4
Urwisko skalne nad brzegiem Kamiennej w Szklarskiej Porębie o wys. ok. 30 m stanowiące popularny punkt widokowy na Góry Izerskie. W skałkach liczne kociołki wietrzeniowe.

Kwieciszowice E4
Mała wieś na Przedgórzu Rębiszowskim. We wsi pod nr 42 drewniano-szachulcowy dom przysłupowy z 1758 r., przebudowany w pocz. XX w.

Leśna BC1, 2
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, restauracja, bar, kawiarnia, schronisko młodzieżowe w Szkole Podst. nr 1, ul. Kościuszki 6/7, tel. 373, czynne VII—VIII, 44 miejsca, pole biwakowe.
Miasto nad Kwisą (ponad 5 tys. mieszkańców) powstałe w końcu XII w. W 1329 r. uzyskało prawa miejskie od ks. Henryka jaworskiego jako osada związana z nieistniejącym już zamkiem. W XVII i XVIII w. Leśna rozwinęła się jako znaczny ośrodek tkactwa sukien i płótna. W czasie II wojny światowej znajdował się tu obóz pracy — filia Gross-Rosen. Obecnie działa tu kilka zakładów przemysłowych z największymi zakładami przemysłu jedwabniczego. W mieście na skutek licznych pożarów i zniszczeń zachowało się niewiele zabytków. Dwunawowy kościół poewangelicki Św. Jana Chrzciciela z końca XVI w., z XVIII-wieczną wieżą, przebudowany w poł. XIX w. Wewnątrz całopostaciowe kamienne nagrobki rycerskie z XVI/XVII w. W rynku barokowy ratusz z 1699 r., przebudowany gruntownie w poł. XIX w. Wokół rynku i na sąsiednich ulicach szereg kamieniczek z XVII i XVIII w., przebudowanych w XIX/XX w. Na przedmieściu Smolnik stoi renesansowy dwór z 1536 r., przebudowany na barokowy w 1738 r. i na pocz. XX w. (obecnie PGR). Przy drodze do Świecia na wzgórzu 290 m znajduje się grodzisko wczesnośredniowieczne ze śladami fortyfikacji XIV-wiecznego zamku. U stóp wzgórza przy szosie są sztolnie wykute w zboczu, zbudowane w czasie wojny z przeznaczeniem na magazyny wojskowe. Obecnie Leśna ma charakter wczasowiska, zwłaszcza dzielnice Baworowa i Lechów, w których znajdują się ośrodki wypoczynkowe nad pobliskim Jez. Leśniańskim.

Lisie Skały F5
Wąska granitowa grzęda skalna o wys. do 20 m na prawym brzegu Szklarki powyżej wodospadu.

Lubań A1, 2
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, szpital, pogotowie ratunkowe, oddział PTTK ul. Bracka 12, tel. 25-07, kino, dom kultury, stadion sportowy, basen kąpielowy, stacja benzynowa, stacja obsługi samochodów, restauracja, bary, kawiarnie. Hotel „Łużyce" kat. III, ul. 7 Dywizji 14, tel. 21-28, 24-62, 54 miejsca, pole biwakowe POSTiW w parku koło basenu.
Miasto powiatowe (19,3 tys. mieszkańców) nad Kwisą, rozwinęło się w XIII w. z osady handlowej wzmiankowanej w 1237 r. Do szybkiego rozwoju miasta przyczyniło się położenie na skrzyżowaniu ważnych szlaków handlowych. Prawa miejskie uzyskał Lubań już w 1268 r. od ks. Henryka jaworskiego. W XV w. Lubań był członkiem związku miast łużyckich. Od 1346 r. przeszedł wraz z Łużycami we władanie Saksonii. W XV w. rozwój miasta opierał się o górnictwo srebra ale już w XVI w. miasto stało się ośrodkiem produkcji i handlu suknem i płótnem. Po wojnie 30-letniej Lubań stał się ośrodkiem płóciennictwa na skalę europejską. W XIX w. rozwinął się w mieście przemysł. Obecnie działają tu duże Zakłady Naprawy Taboru Kolejowego, Zakłady Sprzętu Mechanicznego i Zakłady Przemysłu Bawełnianego. W czasie wojny miasto zostało poważnie zniszczone. Na cmentarzu znajdują się groby żołnierzy radzieckich poległych w czasie wyzwalania tych terenów. Miasto zachowało zabytkowy układ urbanistyczny i szereg cennych zabytków związanych z handlową przeszłością. Z kościoła Św. Trójcy zachowała się tylko gotycka wieża z XIV w., przebudowana w 2 poł. XIX w. Na rynku stoi renesansowy ratusz z l. 1538—43 z pięknymi renesansowymi portalami, przebudowanymi w XVIII w. i odbudowanymi w l. 1966—68. Ze starego ratusza zachowała się wieża „Kramarska" z XIV—XV w. Przy ul. Szkolnej 9 dawne gimnazjum (obecnie Technikum) z 1591 r., przebudowane gruntownie na barokowe w 1752 r. Przy ul. Grabowej dawne więzienie gotyckie z XV w. W mieście zachowało się sporo okazałych kamienic kupieckich z najcenniejszym domem „Pod Okrętem" przy ul. Starej z końca XVII w., odbudowanym po wojnie oraz zespół spichlerzy z XVI w. przebudowanych w XVIII—XX w. Stare Miasto otaczają od północy częściowo zachowane obwarowania z XIV—XV w. z gotycką Wieżą Bracką z XIV w., przebudowaną w 2 poł. XIX w.

Lubomierz C4
Poczta, ośrodek zdrowia, kino, basen kąpielowy, restauracja.
Niewielkie miasteczko (ok. 1,5 tys. mieszk.) na Pogórzu Izerskim. Lubomierz rozwinął się z owalnicowej wioski należącej do Liebenthalów. W 1278 r. ks. Henryk jaworski wydał Jutcie Liebenthal przywilej erekcyjny na założenie klasztoru benedyktynek. W końcu XIII w. Lubomierz otrzymał prawa miejskie. W XVI w. stanowił ośrodek tkacki. Po sekularyzacji klasztoru miasteczko podupadło. Lubomierz zachował historyczny układ urbanistyczny z całą zabytkową zabudową co stawia go w rzędzie najcenniejszych na Śląsku zespołów zabytkowych. Kościół poklasztorny benedyktynek Św. Maternusa, późnogotycki z XV/XVI w., przebudowany po pożarze na barokowy w l. 1727—30 z bogatą fasadą i jeszcze bogatszym wyposażeniem wnętrza z emporami. Sklepienia pokrywa malarstwo iluzjonistyczne. Bogaty zbiór liturgików. Obok klasztor z pocz. XVI w., przebudowany w l. 1727—30 i na pocz. XX w. oraz plebania z 1689 r., przebudowana na pocz. XX w. Kościół Św. Krzyża z 1805 r. z gotycką Madonną z XV w. i barokowy kościół Św. Anny (cmentarny) z 1669 r., przebudowany w pocz. XVIII w. i w 1833 r. W centrum wydłużonego rynku ratusz z 1499 r., wielokrotnie przebudowywany m.in. w 1689, 1805 r. i pocz. XX w. Wzdłuż rynku zachowany w całości zespół pięknych podcieniowych kamieniczek z XVI i XVII w., przebudowanych w XVIII i XIX w. oraz tzw. „Dom Płócienników" z 2 poł. XVI w., przebudowany ok. 1700 r. i na pocz. XX w., odremontowany w 1965 r. Na potoku w dolnej części miasta znajduje się kamienny renesansowy most z XVI/XVII w., przebudowany w XIX w.

Lwóweckie Skały A5
Ciekawe zgrupowanie skał z ciosowego piaskowca ławicowego tworzące na grzbiecie wzniesienia mały labirynt złożony z różnorodnych form skalnych, opadający stromym urwiskiem do drogi Lwówek Śl.-Wleń.

Lwówek Śląski A5
Poczta, apteka, szpital, ośrodek zdrowia, pogotowie ratunkowe, kino, klub, dom kultury, Izba Pamiątek Regionalnych w Baszcie Lubańskiej, stacja benzynowa, stadion sportowy, basen kąpielowy, restauracje, bary, kawiarnie, hotel „Piast" kat. III, ul. Sienkiewicza 32, tel. 615 i 761, 60 miejsc. Schronisko młodzieżowe w Liceum Ogólnokształcącym ul. Henryka Brodatego 20, tel. 516, czynne VII—VIII, 50 miejsc, pole biwakowe POSTiW, Wzgórze Kusocińskiego.
Miasto powiatowe (7 tys. mieszkańców) nad Bobrem, jedno z najstarszych miast w Polsce. Prawa miejskie uzyskało w 1217 r. od ks. Henryka Brodatego. Już w XII w. Lwówek był ośrodkiem górnictwa złota, którego wydobycie stanowiło do poł. XV w. podstawę rozwoju miasta. W l. 1278—96 miasto było stolicą odrębnego księstwa a następnie należało do księstwa świdnicko-jaworskiego. Szczytowy rozwój nastąpił w okresie XV—XVII w. kiedy Lwówek był poważnym ośrodkiem produkcji i handlu płótnem. Rozwój miasta przerwała wojna 30-letnia. Dopiero w XVIII w. miasto ponownie rozwinęło się jako ośrodek włókienniczy. Ostatnia wojna zniszczyła znaczną część starej zabudowy. Mimo to zachowało się szereg cennych zabytków i cały układ urbanistyczny. Gotycki ratusz zaliczany do najpiękniejszych na Śląsku powstał w XIV w., rozbudowany w 2 poł. XV w. (wieża i fasada zach.). Zasadniczej przebudowy renesansowej dokonał w l. 1522—23 Wendel Roskopf (wnętrza późnogotycko-renesansowe i sklepienia sieciowe na parterze). Następna rozbudowa renesansowa miała miejsce w 1546 r. (fasada południowa). W latach 1902—5 przebudowa części północnej w stylu neorenesansu. Przy ratuszu późnogotyckie ławy chlebowe i szewskie z 1494 r., przebudowane w pocz. XX w. Kościół Wniebowzięcia NMP — późnogotycka hala z lat 1493—1520 z 2-wieżową fasadą późnoromańską i portalem z XIII w. Kruchty renesansowe z 1543 i 1559 r., gruntownie przebudowane w 2 poł. XIX w. Wewnątrz renesansowa chrzcielnica. Obok późnogotycka kaplica Św. Krzyża ze sklepieniami z 1496 r. i dawna komandoria joannitów z l. 1728—52. Nieczynny kościół Franciszkanów, gotycki z XIII w., przebudowany w XV/XVI w., budynek klasztorny z XV/XVI w., przebudowany w XIX w. Kamienne mury miejskie, gotyckie z XIII/XIV w. zachowane częściowo m.in. wieża Bramy Bolesławieckiej z XIII/XIV w. i Lubańskiej, przebudowanej w XVII w. Zewnętrzny XV-wieczny pierścień murów z bastejami z poł. XVI w. Liczne renesansowe i barokowe kamienice mieszczańskie m.in. Rynek 8 (z 1552 i 1562 r.), nr 14, 15, 25 (przebudowane w 1771 r.), nr 67 (z 1555 r.), ul. Krótka 1 i Szpitalna 13 z ok. 1550 r., przebudowane w XVIII w. W rynku 2 barokowe studnie z XVIII w. Na cmentarzu znajdują się groby żołnierzy radzieckich poległych w czasie wojny.

Maciejowiec CD5
Wieś malowniczo położona na Wzniesieniu Radoniowskim powyżej Dzikiego Wąwozu, wzmiankowana w 1386 r. Na wzniesieniu, z którego piękna panorama Karkonoszy i Gór Kaczawskich, niewielki pałac z poł. XIX w. (obecnie dom wczasowy). W parku obok centralna kaplica. Poniżej, w obrębie zabudowań gospodarczych renesansowy dwór (obecnie magazyn) z l. 1627—32 z małym arkadowym dziedzińcem i dekoracją sgraffitową z l. 1650—52, odbudowany w XVIII/XIX w. i przebudowany w pocz. XX w. Wewnątrz renesansowe portale kamienne i drewniane stropy malowane.

Mała Kamienica E5
Mała wieś. Kościół Św. Barbary renesansowy z 2 poł. XVI w., przebudowany w pocz. XVII w. i 1867 r. W końcu XVIII w. prowadzono tu niewielkie roboty górnicze i poszukiwawcze rud kobaltu.

Michałowice F5
Poczta, basen kąpielowy, bar, kawiarnia.
Pięknie położone na Przedgórzu Karkonoszy wczasowisko (w granicach m. Piechowice). Ośrodek wczasowy FWP i zakładów pracy. Przy polnej drodze do DW „Ustronie" rośnie dąb — pomnik przyrody o obw. 3,25 m.

Miłoszów C1
Długa wieś łańcuchowa koło Leśnej z zakładami przemysłu jedwabniczego. W czasie wojny istniał tutaj obóz pracy — filia Gross-Rosen, której więźniowie pracowali w miejscowych zakładach włókienniczych i przy budowie sztolni podziemnej fabryki u stóp „Grodziska".

Mirsk D3
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, kino, restauracja.
Stara osada targowa założona w 1249 r. Prawa miejskie uzyskał Mirsk w XIV w. od ks. Henryka jaworskiego. Szczytowy rozwój nastąpił w XVII i XVIII w., kiedy Mirsk był ośrodkiem handlu lnem. Obecnie miasto liczy 4,3 tys. mieszkańców i jest znacznym ośrodkiem przemysłu włókienniczego. Późnogotycko-wczesnorenesansowy kościół parafialny, halowy z lat 1562—67 z zachowanym gotyckim detalem kamieniarskim. Wyposażenie wnętrza barokowe. W rynku późnobarokowy ratusz z 1769 r., przebudowany w XIX w. z renesansową wieżą z 1597 r. Wokół rynku kamieniczki z XVIII w. częściowo przebudowane (Rynek 6, 8). Kościół cmentarny Św. Barbary z XVI w., przebudowany w XVIII w. Nieużytkowany kościół ewangelicki, późnobarokowy z XVIII w. Na cmentarzu kaplica grobowa z XVIII w.

Młyniec E5
Kilkumetrowej wysokości skałka granitognejsowa o ładnym kształcie na skraju wsi Kopaniec.

Młynik F5
Szczyt (686 m) na Przedgórzu Karkonoszy, zwieńczony granitowymi skałkami ciągnącymi się ku Piechowicom. Nad Piechowicami skałka „Łomiska".

Mściszów A3
Długa, luźno zabudowana wieś łańcuchowa nad Strużką na Pogórzu Izerskim. Renesansowy kościół Św. Jerzego z pocz. XVI w., przebudowany w 1715 r. Obok plebania (obecnie dom mieszkalny nr 90) z pocz. XVIII w., przebudowana w XIX/XX w. Kościół poewangelicki (obecnie parafialny) klasycystyczny z 1811 r. Ruina renesansowego dworu z pocz. XVI w. przebudowany w 1796 r. na barokowy i szachulcowy dom nr 24 z końca XVIII w., przebudowany w pocz. XX w.

Niedźwiedzia Skała E3
Duża, ładna skała granitognejsowa stojąca w lesie na południowym zboczu Grzbietu Kamienickiego.

Niwnice A4
Poczta.
Jedna z najstarszych wsi na Pogórzu Izerskim założona w XII w. Kościół późnoromański z ok. 1300 r., przebudowany na renesansowy w 1520 i 1551 r. oraz w XVIII w. Wewnątrz renesansowy tryptyk i zespół kamiennych nagrobków. Nieużytkowany renesansowy dwór z około 1570 r., przebudowany w XVIII/XIX w. i pałac (obecnie szkoła) późnobarokowy z końca XVIII w., przebudowany w pocz. XX w. W pobliżu kopalnia anhydrytu „Nowy Ląd".

Nowa Kamienica D5
Niewielka wieś nad Kamieniczką. Późnogotycki kościół Św. Jana Chrzciciela z pocz. XVI w. z wyposażeniem gotyckim i renesansowym, przebudowany w poł. XVIII w.

Oleszna Podgórska B4
Wieś koło Lubomierza. Przy stacji PKP wieża gotyckiego kościoła rozebranego w czasie budowy linii kolejowej. Na południe od wsi grodzisko średniowieczne.

Olszyna B3
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, kino, restauracja, kawiarnia.
Duża uprzemysłowiona osada (fabryka mebli) — siedziba gminy — powstała w XIII w. (wzmianka z 1254 r.). Późnoromański kościół kamienny z 2 poł. XIV w., przebudowany w XVI w. z drewnianym stropem z 1611 r., przebudowany następnie w 1676 r. W dawnym pałacu barokowym z poł. XVIII w., odbudowanym w latach 1967—68 mieści się szkoła. Pałac otacza ładny park. Przy ul. Chopina 15 stoi murowany — szachulcowy dom barokowy z 1792 r., przebudowany w pocz. XX w.

Owcze Skały F4
Duża grupa skalna na grzbiecie Przedziału na wys. 1041 m. Skałki osiągają do 20 m wys. Od jednej z nich, skalnej iglicy, przypominającej nieco kształtem owczą głowę, nazwano całą grupę.

Pakoszów F5
Bar.
Długa wieś łańcuchowa w Kotlinie Jeleniogórskiej nad Kamienną (obecnie w granicach m. Piechowice). Na krańcu wsi niewielki barokowy pałacyk z ok. 1725 r. z ładnymi kamiennymi portalami i kominkami.

Panieńskie Skały A5
Duży zespół piaskowcowych skał o interesujących kształtach, opadających ku dolinie Srebrnej w pobliżu Lwówka Śl. Skały tworzą miejscami dłuższe mury złożone z okazałych baszt i wieżyc.

Pasiecznik D5
Poczta, bar.
Wieś łańcuchowa nad rzeką Więziec. Późnogotycki kościół Św. Jadwigi z pocz. XVI w., przebudowany w 2 poł. XIX w.

Piastów E5
Restauracja.
Stara wieś wzmiankowana w 1371 r. (obecnie w granicach m. Piechowice), malowniczo położona na zboczach Grzbietu Kamienickiego wzdłuż drogi na Zimną Przełęcz. Późnogotycki kościół Bożego Ciała z pocz. XVI w. Wyposażenie wnętrza barokowe. Barokowy kościół ewangelicki z XVIII w. We wsi stare chaty zrębowe i przysłupowe.

Piechowice F5
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, kino, klub, stacja obsługi samochodów, restauracja, bar, hotel-restauracja „Polonia" kat. IV, ul. Mickiewicza 9, tel. Sobieszów 487, 45 miejsc. Pięknie położone w dolinie Kamiennej miasto (ok. 6 tys. mieszkańców). Duże zakłady przemysłowe: Karkonoskie Zakł. Maszyn Elektr. EMA „Dolmel", Jeleniogórskie Zakłady Papiernicze i filia Huty Szkła Kryształowego „Julia", przy której znajduje się udostępniony do zwiedzania duży zbiór szkła i kryształów. Równocześnie Piechowice są atrakcyjnym wczasowiskiem (domy wczasowe FWP i zakładowe). Koło nadleśnictwa przy ul. Żymierskiego 47 rośnie 700-letni cis — pomnik przyrody o obw. 2,35 m. Przy ul. Żymierskiego 33 i 153 stoją stare chaty przysłupowe.

Pirszyn A4
Słabo zachowane grodzisko w lesie nad Płóczką stanowiące w XIII/XIV w. graniczną warownię śląską.

Pisarzowice A1
Duża wieś w pobliżu Lubania. Gotycki kościół NMP z XV w., przebudowany ok. 1800 r. z wyposażeniem klasycystycznym. Wewnątrz kamienne nagrobki z XVII/XVIII w. Ruina barokowego pałacu z 1600 r., przebudowanego gruntownie w XVIII w. Obok oficyna z 1593 r., przebudowana w XIX/XX w. Całość otacza park. Na terenie PGR dawny browar (obecnie dom mieszkalny) z poł. XVIII w., przebudowany w XIX/XX w. Dom nr 292 dawny zajazd pocztowy, klasycystyczny z 1802 r., przebudowany w pocz. XX w.

Pławna B5
Poczta, ośrodek zdrowia.
Stara wieś łańcuchowa w dolinie Kózki wzmiankowana w 1241 r., stanowiąca do 1810 r. własność benedyktynek z Lubomierza. Barokowy kościół Św. Tekli (dawny ewangelicki) z 1680 r. (wieża), przebudowany gruntownie w 1780 r., otoczony murem z budynkiem bramnym z XVIII w., przebudowanym w XIX w. Obok barokowa kaplica z XVIII w. i krzyż pokutny. We wsi spichlerz z 1688 r., przebudowany w 1710 r. i liczne drewniane chaty szkieletowe i przysłupowe z XVII i XIX w. o interesujących formach.

Płóczki AB5
Poczta.
Bardzo długa wieś łańcuchowa w dolinie Słotwiny, należąca do najstarszych na Pogórzu Izerskim, wzmiankowana już w 1217 r. Romański kościół Św. Bartłomieja w Płóczkach Górnych sprzed 1241 r. (nawa), przebudowany na późnogotycki ok. 1520 r. (wieża i prezbiterium) i rozbudowany w 1558 r. z drewnianym polichromowanym stropem z 1744 r. Dawna pastorówka (obecnie szkoła), murowana — szkieletowa, barokowa z 1753 r., przebudowana w pocz. XX w.

Pobiedna D2
Poczta, ośrodek zdrowia, restauracja.
Uprzemysłowiona wieś (zakł. włókiennicze) u stóp Gór Izerskich o charakterze letniskowym. Ruina XVIII w. kościoła. Barokowy pałac z 2 poł. XVIII w., przebudowany w XIX/XX w. (obecnie zakład wychowawczy) otoczony parkiem. Przy ul. Dworcowej 28 i Kościelnej 3 XVIII w. domy mieszkalne przebudowane w XIX/XX w.

Podskale AB4
Nikłe ruiny XIV w. zameczku na niewielkim wzniesieniu. Zamek został zniszczony w 1476 r. przez Macieja Korwina i mieszczan lwóweckich jako siedziba rycerzy-rabusiów. W XIX w. ruiny częściowo rozebrano.

Popielówek C4, 5
Mała wioska na Wzniesieniu Radoniowskim. Późnogotycki kościół Św. Katarzyny z XVI w., przebudowany znacznie w 1766 r. i XIX/XX w.

Proszowa DE4
Wieś nad rzeką Ładą. Kościół Św. Jana Chrzciciela o tradycjach późnogotyckich z pocz. XVI w. Kościół poewangelicki szachulcowy z 1 poł. XVIII w. Liczne stare chaty przysłupowe i ryglowe.

Proszówka C3
Wieś łańcuchowa u stóp zamku „Gryf". Na polach na wschód od wsi kaplica wotywna tzw. „Kaplica Leopolda", barokowa z 1 poł. XVIII w. Zespół pałacowy u stóp zamku złożony z pałacu barokowego z 1798 r. i budynku gospodarczego przebudowanego w pocz. XX w. Całość otacza mur z basztami.

Przecznica DE3
Wieś na pn. zboczu Grzbietu Kamienickiego. W poł. XVI w. w okolicy wsi odkryto rudy kobaltu ale do eksploatacji przystąpiono dopiero ok. 1769 r. W XVIII w. i do poł. XIX w. prowadzono tu zakrojone na szeroką skalę roboty górnicze, których ślady w postaci sztolni i części zabudowań administracyjnych huty są widoczne do dzisiaj. Produkowana tu farba kobaltowa stanowiła podstawę rozwoju hutnictwa na Śląsku. W przysiółku Radoszków istniał w czasie wojny mały podobóz pracy filia Gross-Rosen.

Ptasie Gniazdo F4
Duża grupa skałek na szczycie Babińca o wyraźnej oddzielności ciosowej i interesujących kształtach wyerodowanych w granicie.

Radłówka A5
Wieś w pobliżu Lwówka Śl. Na łące koło wsi nad potokiem ruiny regularnego, kamiennego zamku z pocz. XVI w., otoczonego podwójnym pierścieniem fos i wałów. W XVIII w. zamek został opuszczony i od tego czasu pozostaje w ruinie.

Radostów A2, 3
Ośrodek zdrowia.
Wieś łańcuchowa prawie 7 km długości nad Luciążą wzmiankowana w 1233 r. W Radostowie Średnim gotycki kościół Trzech Króli z XIV w., wieża z 1606 r., gruntownie przebudowany w 1824 r. Na terenie PGR renesansowo-barokowy pałac z k. XVI w., przebudowany w poł. XIX w., otoczony parkiem.

Rakowice Wielkie A5
Wieś w pobliżu Lwówka Śl. nad Bobrem wzmiankowana już w 1287 r. Na terenie wsi znajdują się 2 wieże mieszkalne, pozostałość folwarku miejskiego (obecnie magazyn) z ok. 1500 r., przebudowanego w XVIII/XIX w., ze śladami ganku obronnego, kryta łamanym dachem i folwarku książęcego z pocz. XVI w., przebudowanego w 1696 r. z zachowanym gotyckim portalem kamiennym, częściowo rozebrana.

Rębiszów D3, 4
Poczta, ośrodek zdrowia, restauracja.
Wieś na Przedgórzu Rębiszowskim. W okolicy duże kamieniołomy drogowe. Nieużytkowany kościół Narodzenia NPM o tradycjach późnogotycko-renesansowych z lat 1566—68, przebudowany w 1 poł. XVIII w. Poewangelicki barokowy kościół z XVIII w.

Rozdroże Izerskie F3
Szerokie obniżenie na wys. 767 m pomiędzy Wysokim Grzbietem i Grzbietem Kamienickim w Górach Izerskich. Obszar źródłowy Kwisy i Małej Kamiennej. W dawnym schronisku mieści się prewentorium dziecięce.

Rząsiny AB3, 4
Wieś u stóp ruin zamku „Podskale" wzmiankowana w 1305 r. Nieużytkowany późnogotycko-renesansowy kościół z 1 poł. XVI w. z renesansowym detalem kamieniarskim. Barokowy kościół poewangelicki z XVIII w. Wewnątrz późnogotycki tryptyk i renesansowa ambona z 1584 r. Renesansowy pałac (obecnie dom kolonijny) z 2 poł. XVI w., przebudowany w XIX/XX w.

Sępia Góra E2
Stromy szczyt 828 m na zachodnim krańcu Grzbietu Kamienickiego, z którego roztacza się piękna panorama Wysokiego Grzbietu, Świeradowa-Zdroju i Pogórza Izerskiego. Na szczycie skała „Biały Kamień" i nieco na pd. „Sępik". Na zach. zboczach nad Świeradowem-Zdrojem dwie inne skałki granitognejsowe „Świętojanki" i „Baryłka".

Skalna Brama F4
Grupa kilku granitowych skałek o wyraźnej blokowej oddzielności, powyżej skoczni narciarskiej w Szklarskiej Porębie.

Sowie Skały F5
Duży zespół granitowych skał w Szklarskiej Porębie Średniej o ciosowej oddzielności. Dobry punkt widokowy.

Sowi Kamień E5
Okazała granitognejsowa skała na północ od Babiej Przełęczy stanowiąca punkt widokowy na Pogórze Izerskie.

Stankowice C2
Długa wieś łańcuchowa na południe od Jez. Leśniańskiego. Gotycki kościół MB Anielskiej z XIV w., przebudowany na barokowy w l. 1606—11 i w 1 poł. XVIII w.

Stara Kamienica DE5
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, restauracja, klub.
Duża wieś gminna w dolinie Kamienicy o charakterze osiedla założona w XIII w. jako kasztelania i siedziba rodu Schaffgotschów. Kościół Ścięcia Św. Jana Chrzciciela wzmiankowany w 1370 r., gotycki z XV w., rozbudowany w renesansie w 1624 r. (detal kamieniarski) i przebudowany gruntownie na barokowy w XVIII w. (empory) i w XIX/XX w. Interesujące wyposażenie wnętrza gotyckie (dzwon, chrzcielnica), renesansowe (płyty nagrobne) i barokowe (ołtarze). Barokowa plebania z 1 poł. XVIII w. W pobliżu resztki gotyckiego kamiennego zamku z XIII w. otoczonego fosą. Zamek rozbudowano na renesansowy w XVI w. Po pożarze w 1758 r. popadł w ruinę. Na terenie PGR renesansowy budynek gospodarczy z 1579 r. z resztkami dekoracji sgraffitowej i barokowy budynek mieszkalny z XVII w. Obok brama wjazdowa, barokowa z 1705 r.

Stóg Izerski E2
Schronisko PTTK „Na Stogu Izerskim" kat. II, tel. Świeradów-Zdrój 416, 57 miejsc. Najdalej na zach. wysunięty szczyt 1107 m w Wysokim Grzbiecie polskiej części Gór Izerskich. Poniżej zalesionego wierzchołka wznosi się schronisko, z którego ładna ale nieco ograniczona panorama Grzbietu Kamienickiego i Pogórza Izerskiego.

Szklarska Poręba F4, 5
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, kino, kluby, PBP „Orbis", stacja benzynowa, stacja obsługi samochodów, parkingi strzeżone, skocznie narciarskie, wyciągi narciarskie, wyciąg krzesełkowy na Szrenicę ul. Turystyczna 26, tel. 21-18, 23-17, wyciąg orczykowy na Szrenicę (w budowie), wypożyczalnie sprzętu sportowego, restauracje, bary, kawiarnie, hotel „Karkonosze" kat. IV, ul. Sikorskiego 2, tel. 22-81, 93 miejsca. Dom Wycieczkowy PTTK kat. IV, ul. 1 Maja 16, tel. 22-68, 32 miejsca, motel „Relax" kat. II, ul. Jeleniogórska 9, tel. 26-95, 32 miejsca. Ośrodek Szkolenia Sportowego OSTiW kat. II, pl. Sportowy 6, tel. 22-37, 72 miejsca, schronisko młodzieżowe „Wojtek" ul. Piastowska 1, tel. 21-41, czynne cały rok, 100 miejsc. Camping OSTiW, kat. III, czynny VI—IX, ul. Demokratów, Centralna Recepcja Kwater Prywatnych. PPUT „Turystyka" plac PKS, tel. 23-93, stacje turystyczne PTTK, pensjonaty, informacja ORT PTTK ul. Jedności Narodowej 6, tel. 21-23.
Pięknie położone w dolinie Kamiennej i na zboczach Gór Izerskich i Karkonoszy miasto (7,3 tys. mieszk.) złożone z licznych rozproszonych osiedli jest największym wczasowiskiem w Sudetach i należy do największych w kraju. Osada powstała w XIV w. wraz z hutą szkła na miejscu obecnej Szklarskiej Poręby Dolnej. W następnych wiekach osada wraz z hutą rozbudowała się w górę rzeki Kamiennej gdzie ostatecznie rozwinęła się w XIX w. w Szklarskiej Porębie Górnej. Huta Szkła Kryształowego „Julia" (udostępniona do zwiedzania) jest szeroko znana na rynkach światowych ze swojej produkcji. Obok huty powstawały liczne osiedla węglarzy, pasterzy i tkaczy. Od poł. XIX w. Szklarska Poręba stała się centrum turystycznym Karkonoszy Zachodnich. Obecnie posiada ogromny zespół domów wczasowych FWP z ponad 3000 miejsc i kilkadziesiąt zakładowych domów wczasowo-kolonijnych. Ponadto działają tu sanatoria wykorzystujące walory klimatyczne miejscowości. Szklarska Poręba znana jest z doskonałych warunków śniegowych i dobrego zagospodarowania w urządzenia narciarskie.
W Szklarskiej Porębie Dolnej są dwa kościoły: barokowy poewangelicki z poł. XVIII w. i kościół cmentarny z poł. XVII w., przebudowany w neogotyku w 1 poł. XIX w. Przy ul. Matejki 12 znajduje się dom, w którym tworzył i zmarł w 1970 r. wybitny polski malarz czeskiego pochodzenia Vlastimil Hofman — w willi duży zbiór obrazów. Przy ul. Dzierżyńskiego 9 dom braci Hauptmannów — wybitnych pisarzy niemieckich. W całym mieście można spotkać liczne przysłupowe domy mieszkalne z XVIII/XIX w. W Szklarskiej Porębie Górnej zabudowania huty „Julia" z poł. XIX w.

Świecie CD2
Długa, luźno zabudowana wieś w dolinie Brušnika. Kościół Serca Jezusowego z poł. XVII w. z polichromowanym drewnianym stropem, przebudowany w XVIII w. i 1832 r. Wewnątrz renesansowe nagrobki z l. 1572—1612. Na szczycie bazaltowego wzgórza wznoszą się ruiny nieregularnego, kamiennego zamku zbudowanego w pocz. XIV w. przez ks. świdnicko-jaworskiego Bernarda jako warownia w tzw. okręgu Kwisy. Zamek rozbudowano w 1527 r. i w XVIII w. W 1760 r. został opuszczony, a w 1827 r. spłonął i od tego czasu pozostaje w ruinie.

Świeradów-Zdrój E2
Poczta, apteka, ośrodek zdrowia, szpital dla ozdrowieńców, kino, kluby, basen kąpielowy, stacja benzynowa, POSTiW ORT ul. Bieruta 5, tel. 287, restauracja, kawiarnia. Hotel „Kwisa" kat. IV, ul. Grunwaldzka 2, tel. 426, 30 miejsc, Dom Wycieczkowy OSTiW „Izery" kat. II, ul. Górska 14, tel. 248, 53 miejsca noclegowe. Pola biwakowe ul. Zakopiańska koło basenu.
Uzdrowisko położone w dolinie Kwisy. Źródła mineralne w Świeradowie zostały opisane już w XVI w., ale początek działalności leczniczej przypada dopiero na XVIII w. Intensywny rozwój uzdrowiska nastąpił na przełomie XIX/XX w. Z tego okresu pochodzi większość zabudowań z okazałym Domem Zdrojowym na czele, ale Świeradów nigdy nie osiągnął rangi innych uzdrowisk sudeckich. Obecnie miasto liczy ok. 4,3 tys. mieszkańców. Wysoką efektywność leczenia zapewniają uzdrowisku 4 szczawy żelaziste i alkaliczne oraz unikalne źródła radoczynne. Stosuje się także kąpiele borowinowe i w wywarze z kory świerkowej będące specjalnością Świeradowa. Leczy się tu choroby układu krążenia, krwi, reumatyzm, stany zapalne i choroby układu oddechowego. W dolnej, starszej części miasta stoi poewangelicki kościół późnobarokowy z 1792 r. Atrakcją kulturalną uzdrowiska są doroczne (we wrześniu) festiwale wojskowych orkiestr dętych.

Ubocze B3
Poczta, bar.
Duża wieś łańcuchowa pomiędzy Gryfowem Śl. i Olszyną. Znajduje się tu Fabryka Nawozów Fosforowych. Renesansowy kościół Nawiedzenia NPM z 2 poł. XVI w., przebudowany w pocz. XVIII w., kryty drewnianym stropem. Wewnątrz renesansowy ołtarz z 1623 r., ambona i kamienne epitafia. Nieużytkowany barokowy kościół ewangelicki z l. 1770—75, przebudowany w XIX/XX w.

Uniegoszcz A2
Schronisko młodzieżowe w Szkole Podst., ul Dolna 8, tel. Lubań 22-18, czynne VII—VIII, 50 miejsc.
Wieś na prawym brzegu Kwisy, (przedmieście Lubania) wzmiankowana w 1233 r. Późnogotycko-renesansowy kościół Narodzenia NPM z ok. 1500 r., gruntownie przebudowany w XVIII w. i 1832 r. Przy ul. Głównej 45 szachulcowy dom z XVIII w.

Wieża C3
Wieś nad Kwisą. Ruiny barokowego kościoła ewangelickiego z 1669 r. z dwukondygnacyjnymi emporami. Obok pastorówka (obecnie dom mieszkalny) barokowa z 1780 r., przebudowana w pocz. XX w.

Wodospad Kamieńczyka F4
Najwyższy wodospad w polskich Karkonoszach o łącznej wys. 27 m w potoku Kamieńczyk płynącym poniżej progu pięknym, dzikim kanionem skalnym 20 m głębokości i ponad 100 m długości. Za środkową kaskadą znajduje się niewielka, sztucznie powiększona jaskinia. Wodospad i kanion są sztucznie udostępnione pomostami i schodami. Cały teren stanowi rezerwat ścisły Karkonoskiego Parku Narodowego.

Wodospad Szklarki F5
Schronisko PTTK „Kochanówka" kat. III, tel. Szklarska Poręba 24-00, 10 miejsc.
Piękny wodospad o wys. 13,3 m w postaci szerokiej kaskady spadającej do wąskiej szczeliny spiralnie skręconym strumieniem. Pod wodospadem duży, kolisty kocioł eworsyjny. Koło wodospadu duże marmity. Wąwóz Szklarki aż do jej ujścia do Kamiennej stanowi ścisły rezerwat w obrębie Karkonoskiego Parku Narodowego.

Wojciechów C5
Długa wieś łańcuchowa nad Oldzą wzmiankowana w 1305 r. W pobliżu duży kamieniołom bazaltu. Późnogotycki kościół Św. Bartłomieja z XV w., gruntownie przebudowany i rozbudowany na barokowy w l. 1786—89. Wewnątrz barokowe XVIII-wieczne wyposażenie.

Wolbromów A3
Niewielka wieś na Wzniesieniu Gradowskim. Ruina renesansowego kościoła z XVI w., przebudowanego na barokowy w XVIII w.

Wyrwak D3
Odsłonięte wzgórza (400 m) w szerokiej Kotlinie Mirska u stóp Gór Izerskich. Ze szczytu ładna panorama. W szczytowym rumowisku skalnym (kamieniołom) występują cenne odmiany kwarcu m.in. topazy i turmaliny.

Wysoki Kamień F4
Wyraźna kulminacja (1058 m) we wsch. części Wysokiego Grzbietu opadająca stromo w kierunku Szklarskiej Poręby. Na szczycie piękny grzebień skalny blisko 500 m długości i wys. 30 m. Ze szczytu wspaniała panorama Karkonoszy.

Zakręt Śmierci F5
Bardzo popularny punkt widokowy z piękną panoramą Karkonoszy i Szklarskiej Poręby z pełnego (180°) zakrętu malowniczej drogi ze Szklarskiej Poręby do Świeradowa-Zdroju, która w tym miejscu okrąża kilkumetrowej wysokości skałkę.

Zameczysko B2
Mała wioska na prawym brzegu Jez. Leśniańskiego. Na urwistym brzegu jeziora ruiny romantycznego zameczku z XIX w.

Zaręba A1
Poczta, ośrodek zdrowia, bar, restauracja.
Duża, uprzemysłowiona (tkalnia) wieś łańcuchowa nad Siekierką koło Lubania. Kościół Wniebowzięcia NPM z poł. XIX w. i drewniano-szachulcowy dom mieszkalny nr 24 z 1828 r., przebudowany w XX w.

Zawalidroga F4
Kilkumetrowa skałka hornfelsowa o charakterystycznym kształcie stojąca na Wysokim Grzbiecie pomiędzy Zwaliskiem i Wysokim Kamieniem.

Zbójeckie Skały F5
Duża grupa skalna na pn.-wsch. krańcu Wysokiego Grzbietu w Szklarskiej Porębie Dolnej. Dobry punkt widokowy na Przedgórze Karkonoszy i Kotlinę Jeleniogórską.

Zielona Kopa F3
Słabo zaznaczona kulminacja w Wysokim Grzbiecie Gór Izerskich obejmująca najwyższe ich szczyty. Są to: Wysoka Kopa 1126 m (najwyższy szczyt Gór Izerskich) z niewielkimi skałkami stanowiącymi punkt widokowy, Sine Skałki 1125 m z gołoborzem porośniętym kosodrzewiną na szczycie, Przednia Kopa 1114 m i nieco na pd. Złote Jamy 1088 m.

Złomisko E3
Okazała skałka gnejsowa na pd. zboczach Grzbietu Kamienickiego nad Kwisą.

Złotniki Lubańskie C2
Poczta, ośrodek zdrowia, camping kat. I i pole biwakowe w Ośrodku Wypoczynkowym Elektrowni „Turów" nad Jez. Złotnickim tel. Leśna 392, czynny VI—IX, 200 miejsc.
Wieś nad Jez. Złotnickim założona w 1654 r. jako osada górnicza czeskich górników eksploatujących aluwialne złoto. W 1677 r. Złotniki uzyskały prawa wolnego miasta górniczego, ale już w k. XVII w. złotonośne piaski wyczerpały się i miasteczko podupadło. Złotniki zachowały w niezmienionej postaci pierwotny układ urbanistyczny z kwadratowym rynkiem, poza który nigdy nie rozwinęły się. Większość domów pochodzi z 1835 r. i zachowała się z niewielkimi przebudowaniami. Późnogotycki kościół Św. Józefa z końca XV w., przebudowany gruntownie na barokowy w 1685 i 1839 r.

Złoty Widok F5
Zalesiony grzbiet stromo opadający ku dolinie Kamiennej. Na grzbiecie kilkusetmetrowy ciąg granitowych skałek Kociołki z licznymi kociołkami wietrzeniowymi. W najwyższej grupie skałek, stanowiącej dobry punkt widokowy znajdują się 2 koleby.

Zwalisko F4
Łagodny szczyt (1047 m) w Wysokim Grzbiecie, ze skupiskiem ciekawych skałek hornfelsowych, stanowiących dobry punkt widokowy na Pogórze Izerskie i Karkonosze. Nazwy: Skarbki, Wieczorny Zamek i Skalna Brama wiążą się z działaniem w tych terenach w średniowieczu poszukiwaczy skarbów.

Opracował: MAREK STAFFA